

Zingen met de ster

Piet Smiesing (pk.smiesing@tiscali.nl)

In mijn verzameling bevinden zich vijf pijpjes met het zijmerk de man met ster. Opmerkelijk is dat dit merk, dat in de gehele achttiende eeuw door een handvol Goudse pijpenmakers op de pijp werd gezet, alleen als zijmerk bekend is. Voor hielmerk op hun lange pijpen hadden deze achttiende pijpenmakers (met uitzondering van Ary Jansz Stickert) een ander merk achter de hand.



Driekoningen

Daar dit merk slechts als zijmerk bekend is, lijkt het aannemelijk dat deze pijpen bij de roker ook gewild waren om de symbolische betekenis van deze afbeelding. Immers in de Nederlandse folklore speelt de ster tijdens Driekoningen een belangrijke rol. Dan trokken honderden kinderen langs de wegen door dorpen en steden. Zij droegen sterren, zongen liederen, maakten muziek en waren prachtig uitgedost als koningen. Er werd snoepgoed en geld gevraagd.

Hoe de man met de ster aan de deuren verscheen, lezen we in het in de oorlog verschenen boekje "Folklore" van F. W. Drijver: *"Uit mijn jeugd herinner ik me uit Amsterdam en later van het platteland in Noord-Holland het eigenaardige gebruik van het Zingen met de Ster, dat tusschen Kerstmis en Driekoningen in zwang was. Een drietal mannen, het hoofd met*

soort kroon van klatergoud versierd, gaan zingende van huis tot huis terwijl de middelste een stok draagt met een papieren ster er op, waar achter een kaarsje brandt en welke met behulp van een koord in draaiende beweging wordt gebracht. Soms laten de "koningen" dit werk, evenals het ophalen van giften, aan een bediende, d.w.z. een jongen over. Een hunner heeft zich gewoonlijk het aangezicht zwart gemaakt omdat hij Melchior, den koning van het Moorenland, moet voorstellen".



Verschillende liedjes werden door de zangers met Ster opgedreund. Een der meest bekende is b.v. dat, waarin deze woorden voorkomen:

*Hier komen wij al met onze sterre
Uit Vreemde landen, het was zoo verre*

*De sterre ging veur, wij volgen haar
Totdat zij bij Keuning Herodes waar.*

*Wij klopten aan Keuning Herodes zijn deur,
Herodes de keuning kwam zelve veur.*

Na enige regels volgt het slot, waarin gezegd werd waar het bij die "Koningen" van de straat eigenlijk om ging, namelijk:

*Wij hebben gezongen voor uw deur en uw huis,
Kom, wil ons verblijden met penning of kruis!*

“Onder dit laatste woord is een geldstukje te verstaan, dat zo genoemd werd omdat oudtijds op een der zijden er vaak een kruis gestempeld stond. Denk maar aan den naam van het dobbelspel ‘kruis of munt”.

De pijpen

De afgebeelde pijpen werden in de omgeving van IJsselstein, Tiel, en Woerden gevonden; twee exemplaren kwamen uit Amsterdamse bodem. Het in Tiel gevonden exemplaar (de eerste op de foto), heeft aan de achterzijde drie punten, een type versiering dat vooral op Schoonhovense producten voorkomt.



Koeken en pijpen

Bij onze Oosterburen zijn, vlak voor de Kerst, zgn. “Weckmänner” te koop, koeken in de vorm van een mannetje waarin een pijpje is meegebakken. Uit een boekje over plaatselijke en gewestelijke specialiteiten in Nederland vernemen we dat dit gebruik ook in eigen land bekend is.

In het Limburgse Tegelen kent men de “boekman”. “Het is een ‘gebakken man’ een in de vorm van een mannetje gebakken krentenbrood, gemaakt van verfijnd krentenbrooddeeg met thans rozijnen, vroeger krenten.”

De “boekman” wordt zover mogelijk voorzien van een witte aardewerk Goudse pijp. Hij wordt in verschillende grootten gemaakt en speciaal bij gelegenheid van sinterklaasfeest gegeven.”



Geraadpleegde literatuur:

- Drijver, F. W., Folklore, Een speurtocht in de ongeschreven geschiedenis van het Nederlandsche volk (K 185)
- Fuchs, Dr. J. M. en W. J. Simons, Shell Journaal van Nederlands folklore, 1971
- Oirschot, A. van, Plaatselijke en gewestelijke specialiteiten uit Nederland.
- Duco, D. H., Merken van Goudse pijpenmakers 1660 – 1940, 1982
- Meulen, J. van der, Goudse pijpenmakers en hun merken, 2003
- Oostveen, J. van en A. Kleijweg, Tabakspijpennijverheid in Schoonhoven, 2009
- Kügler, M., Pfeifenbäckerei im Westerwald. Die Geschichte der Pfeifenbäckerei des Unterwaldes von der Anfängen um 1700 bis heute, 1995



Baronite pijp gefabriceert door de firma Danco (Amerika). Zie pagina 2383



Een zogenaamde "boekman".
Zie pagina 2366